

LUND
UNIVERSITY

Statsvetenskapliga institutionen

STV003
HT2010

Makt, inramningar och kognitiva effekter

Till förståelsen av makten över tanken

Olof Holmgren

Abstract

This thesis attempts to develop the understanding of the relation between the concepts of power, communication and cognitive effects. In his analysis, theorist Steven Lukes suggests a “third dimension of power” focusing on power as a means of altering the ideas and wishes of individuals through influencing perception and cognitive effects – in his view, the most powerful concept of power. This realization has been used by political actors as a tool for controlling the agenda and the problem definition of an issue through framing. Framing theory is a way of conceptualizing cognitive effects related to language and communication.

The ambition of this thesis is to further develop a theoretical understanding of power, communication and cognitive effects. I conclude that the analysis of power often lacks a more precise theory of cognitive effects and that framing theory, in turn, needs to be analyzed in a context of power.

Keywords: *Power, Framing theory, Communication, Cognitive Effects, Agenda-Setting*

Characters: 66 080

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.2 Syfte och frågeställning.....	5
1.3 Metodologiska överväganden	5
1.4 Disposition.....	6
2. BAKGRUND	7
3. TEORI	9
3.1 Maktens tre dimensioner.....	9
3.1.1 Maktens första dimension – pluralism och beslutsfattande	9
3.1.2 Maktens andra dimension – dagordningen och ickebeslut.....	10
3.1.3 Maktens tredje dimension – makten över tanken	10
3.2 Inramningsteorin.....	13
3.2.1 Tänkt inte på en elefant	13
3.2.2 inramning som verklighetsbeskrivning.....	16
4. KOMMUNIKATION OCH PÅVERKAN	16
4.1 Mediernas makt.....	16
4.2 Dagordningsteorin – Agenda-setting.....	18
4.3 Problemformuleringsprivilegiet – dagordningsteorins andra nivå	19
5. KOGNITIVA EFFEKTER	21
5.1 Perception.....	21
5.2 Schemateorier	22
5.3 Inramning och kognitiva effekter	23
6. MAKT, INRAMNINGAR OCH KOGNITIVA EFFEKTER	25
6.1 Inte bara ord.....	25
6.1 Makt och moral.....	26
6.3 Vidare forskning.....	28
7. REFERENSER	29

1 Inledning

Året var 2006 och en intensiv valrörelse gick mot sitt slut. Alliansen, med Moderaterna och Fredrik Reinfeldt i spetsen, var på väg mot en historisk seger över en trött socialdemokrati under ledning av en illa omtyckt partiledare. Men det var inte den klassiska moderata retoriken som hade samlat folkflertalet bakom Moderaterna och Alliansen, tvärtom. De hade ett helt nytt språk som till en början förvånade såväl motståndare som sympatisörer. De ”nya moderaterna” hade verkligen fått ett genomslag för sitt nya sätt att prata politik. Och det gjorde mig förundrad. Det var någonting i talet om ”utanförskap” som hade en märklig, nästan magisk kraft som sög tag i mig. Det handlade om någonting bortom argumenten, en känsla och en berättelse som blev kvar i mitt huvud. Vad var det för märklig känsla? Varför var det en skillnaden mellan vad jag tyckte och vad jag kände? Varför hade berättelsen en sådan kraft?

Om man skulle försöka sig på att sammanfatta den statvetenskapliga disciplinen skulle man kunna göra det med ett ord: makt. Studiet av politisk makt går som en röd tråd genom politiska filosofin från dess ursprung och fram till våra dagar. Maktutövningen, såväl som förståelsen av vad makt är har skiftat i relation till samhällsutveckling och styrelseskick.

På 1970-talet skrev den amerikanska statsvetaren Steven Lukes boken ”Power: a Radical View” som handlar om vad makt är och hur den kan studeras. Lukes lägger menar att den största makten är inte att kunna tvinga någon att lyda, utan att kunna påverka människors idéer och önskningar, hur en människa uppfattar och tolkar världen. Den yttersta formen av maktutövning sker alltså genom att påverkar människors perception och kognition, att få människor att *vilja* göra eller tycka någonting (eller att avstå från det).

Hur påverkar man då människors idéer och önskningar? Under de senaste 40 åren har den så kallade (begrepps)inramningsteorin växt fram som ett sätt att förstå relationen mellan kommunikation, språk och kognitiva effekter. Det handlar om hur man påverkar människors sätt att tänka och förstå världen och den används av kommunikatörer, pr-folk och spindoktorer för att vinna kampen om verklighetsbeskrivningen. Att skickligt kunna utnyttja de senaste rönen och metoderna inom den politiska kommunikationen kan vara skillnaden mellan vinst och förlust i ett riksdagsval, eller ännu större: att använda språk och kommunikation för att påverka människors uppfattning om sig själva och om samhället kan vara en bärande del i ett samhällsförändrande projekt.

I denna studie lyfter jag fram två teorier som ger oss en möjlighet att öka förståelsen av maktbegreppet och ge oss en ledtråd till hur den kan studeras vidare. Studien tar fasta på hypotesen om relationen mellan makt och kognitiva effekter och sätter den i samband med forskning som har undersökt kognitiva effekter som ett resultat av olika typer av påverkan.

I USA har de stora politiska aktörerna arbetat med begreppsramningar i flera decenier – det finns de som hävdar att samtliga större politiska sakfrågor i den amerikanska politiken idag är resultat av en medveten inramning (Westen, 2007:263). I Sverige har detta sätt att arbeta ännu inte fått ett lika

brett genomslag men kanske kan utanförskapsbegreppet ses som inramningsteorins genombrott i svenska politik. Klar är i alla fall att de två dominerande partierna i Sverige har goda kontakter med sina respektive systerpartier i USA och har ett utbyte kring denna typen av frågor (se till exempel Washington Post 2007-12-07, Timbro 2008, rove.com, Aftonbladet 2008-07-09).

1.2 Syfte och frågeställning

Jag syftar till att öka förståelsen av makt, kommunikation och kognitiva effekter samt att sätta in inramningsteorin i en maktkontext. Syftet med denna uppstats är vidare att försöka vidareutveckla, eller kanske snarare precisera, denna maktens tredje dimension ("makten över tanken") genom att knyta den mer generellt hålla idén om kognitiva effekter till en mer specifik teori om hur dessa effekter verkar. Jag ska göra detta genom att använda inramningsteorin för se hur denna typ av makttövning kan gå till.

Denna studie lyfter jag fram två teorier som, om man lägger dem sida vid sida, ger oss en möjlighet att öka förståelsen av maktbegreppet och ge oss en ledtråd till hur den kan studeras vidare. Studien tar fasta på hypotesen om relationen mellan makt och kognitiva effekter och sätter den i samband med forskning som har undersökt kognitiva effekter som ett resultat av olika typer av påverkan. Jag söker alltså efter en kompletterande förklaringsfaktor: Lukes maktteori landar på en hög abstraktionsnivå och opererar på samhällsnivå. Inramningsteorin å andra sidan rör sig på en lägre abstraktionsnivå och opererar på individnivå. Att sätta de båda teorierna i relation till varandra gör det möjligt att vandra mellan abstraktionsnivåerna och i förlängningen, knyta dem närmare varandra. Fördelen med detta är att enskilda skeenden, ibland ända ner på aktörsnivån kan sättas in i en större kontext, och omvänt, att förklaringar som rör sig på sturkturnivån kan återkopplas till aktörsnivån.

Att arbeta med teorier kring makt, kommunikation och kognitiva effekter syftar också till att öka förståelsen för hur exempelvis Moderaterna under Fredrik Reinfeldts ledning har lyckats få grepp om den politiska debatten och radikalt förändrat spelplanen i svensk politik.

Mina frågeställningar är:

Hur kan man förstå sambandet mellan makt, kommunikation och kognitiva effekter?

Hur kan man förstå utanförskapsbegreppet och förnyelsen av de "nya moderaterna"?

1.3 Metodologiska överväganden

Den amerikanska historikern Howard Zinn sade en gång att "man kan inte vara neutral på ett tåg i rörelse" (Zinn, 2010:3). Med det menade han att varken forskaren eller samhällsvetenskapen i stort kan ställa sig vid sidan om samhället och betrakta verkligheten utifrån. Karl Marx uttryckte det lite annorlunda när han påpekade otillräckligheten i att bara tolkat världen – han menade att kunskapen inte existerar i ett vakuum och att det gäller att använda kunskapen för att förändra världen (Marx,

2003:120). Det uttrycker ett förhållande mellan teori och praktik men också en grundläggande inställning till intellektuell och vetenskaplig verksamhet. Insikten om forskarens relation till sitt studieobjekt och sin egen position i kunskapsprocessen är en insikt som i den kritiske forskarens hand blir till ett redskap för samhällsförändring. Detta innebär inte, som Lundquist anmärker, att hänfälla åt skepticism eller relativism (1993:68) – tvärtom kan det kritiska perspektivet synliggöra förhållande och perspektiv som annars skulle förblivit fördolda (vilket exempelvis visar sig i Lukes analys av maktbegreppet som går igenom i kapitel 3).

Lennart Lundquist betonar vidare i *Det vetenskapliga studiet av politik* att metodens centrala position i ett vetenskapligt arbete. Han skriver att

forskningsresultaten väsentligen bestäms av den använda metodologin. Vet man inte vilken metodologi som använts i en undersökning, har man ingen som helst glädje av resultaten (1993:9).

Denna studie har som ambition att öka förståelsen för maktbegreppet i allmänhet och makten över tanken i synnerhet. Detta genom att koppla en maktteori med inramningsteorin. Metoden skulle med andra ord kunna beskrivas som teoriutvecklande. Esaisson et. al. skriver i *Metodpraktikan* att det i många forskningsprojekt handlar om

att försöka *hitta* tillfredställande förklaringar. Ambitionen är med andra ord att *utveckla* teorier om hur fenomenet som intresserar oss hänger samman med andra fenomen. (2007:123, kursivering i originalet).

Esaisson et. al. menar att teoriutvecklande studier kan ha som syfte att 1) utveckla kausala mekanismer och/eller 2) hitta eller föreslå förklaringsfaktorer, konkurrerande eller kompletterande (2007:122).

Nackdelen med att arbeta teoriutvecklande är att man som forskare riskerar att förlora i precision och djup och att de kausala förklaringsmodellerna hamnar i bakgrunden. I denna studie är dessa senare anmärkningar dock mindre problematiska då syftet inte huvudsakligen är att peka på kausala förklaringar (även om vissa kausala samband kommer att påvisas). I mina metodologiska överväganden har jag strävat efter att motså frestelsen i att, som Lundquist uttrycker (1993:51) det, estetisera resultatet; det kan vara en förädisk frestelse att jämka skarvarna i kompletterande två teorier på ett sätt som framhäver det önskvärda och döljer det som inte riktigt passar in. Med anledning av detta vill jag redan här återigen betona att ambitionen hela tiden varit att skriva en uppsats med en prövande och resonerande ansats, snarare än en som är bevisande och argumenterande.

1.4 Disposition

Uppsatsen inleds med en kort bakgrund som försöker sätta in ämnet i en större kontext. Kapitel tre går igenom de två huvudteorierna som jag använder: dels de analyser som Steven Lukes har gjort kring makt och det som han kallar maktens tre dimensioner, dels inramningsteorin som presenteras i teorikapitlets andra halva. Vidare i kapitel 4 lyfter jag fram kopplingen mellan kommunikation och olika typer av påverkan och hur man kan tänka och teoretisera kring det. Kapitel 5 ägnas åt en närmare undersökning av kognitiva effekter och vad det egentligen innebär. I kapitel 6 försöker jag sammanfatta några slutsatser och resultat och pekar på några vägar framåt.

2 Bakgrund

Den politiska högern har förändrats, och inte bara i Sverige. Det är en process som har sett olika ut och som har genomförts på olika sätt, men i Europa såväl som i USA har man sett en ny typ av politisk motståndare tonat upp sig från högerkanten. Det har varit en medvetet och långsiktigt arbete från olika liberala och konservativa partier som har många förklaringsfaktorer. Ett av de redskap som man har använt med framgång är språket och i synnerhet begreppsramningar.

När Fredrik Renfeldt tog överpartiledarskapet för Moderata Samlingspartiet hände någonting. Gamla sanningar och invanda argument ställdes på huvudet. Borta var det eviga mantrat om marginalskatten och den kamrersaktiga attityden. Under några formative år skapades de ”nya moderaterna”, ett parti använde kommunikation och språk på ett mycket medvetet sätt.

I Storbritannien debatterade man på 1980-talet hur man skulle karaktärisera den ”nya högern” (Tuckman, 1989:443) – en debatt som kretsade kring thatcherismen som ett hegemoniskt projekt med fokus på ideologi, ekonomi, nationalism och språk (Hall 1979, 1985, Jessop et. al. 1984, Nairn 1997, Fairclough 2000).

I USA startade en offentlig diskussion om begreppsramning efter Al Gores förlust mot George W. Bush i presidentvalet år 2000. Det progressiva etablissemanget stod handfallna inför valresultatet: hur kunde Al Gore, en person med erfarenhet, kunskap och tyngd förlora mot George W. Bush – en före detta playboy och missbrukare som knappt kunde säga en mening utan att en groda trillade ut munnen på honom. Dessutom med en ekonomisk profil som framför allt gynnade de allra rikaste. Det verkade vara helt ologiskt och irrationellt.

<u>NEVER SAY:</u>	<u>INSTEAD SAY:</u>
7. Undocumented Workers	<i>Illegal Aliens</i>
The Dems have adopted the phrase " <i>undocumented worker</i> " but you shouldn't. Call them exactly what they are. In fact, instead of addressing " <i>immigration reform</i> ," which polarizes Americans, you should be talking about " <i>border security</i> " issues. Securing our borders and our people has universal support.	
<u>NEVER SAY:</u>	<u>INSTEAD SAY:</u>
8. Foreign Trade	<i>International Trade</i>
For many reasons unrelated to this issue, the word " <i>foreign</i> " conjures up negative images. Americans simply don't like " <i>foreign oil</i> ," or " <i>foreign products</i> " or " <i>foreign nationals</i> ." <i>International</i> is a more positive concept than either foreign or global.	
<u>NEVER SAY:</u>	<u>INSTEAD SAY:</u>
9. Drilling for oil	<i>Exploring for energy</i>

Figur 1 "14 Words Never to Use" Källa: Lutz 2005

En av de förklaringsfaktorer som lyftets upp var det långsiktiga och målmedvetna arbete med språk, kommunikation och kognitiva effekter som den amerikanska högern bedrivit sedan 1970-talet. Olika tankesmedjor med kopplingar till det republikanska partiet hade förstått vikten av att

vinna debatten innan den ens kom upp. I Sverige har flera författare skrivit om högern och språket, inom akademien (Boréus 1994) och utanför (Koch 1999, Forstorp & Palmer 2006).

Begreppsramning handlar om att förändra, omforma, omdefiniera eller omskapa begrepp för att därigenom förändra förståelsen av ett fenomen. Det är ett komplext arbete som har många dimensioner, mest känt är olika typer av "ordlistor". Precis som i företagsvärlden är marknadsföringsstrategier och handlingsstrategier är väl bevarade hemligheter, men vissa dokument har läckt ut. En av dessa läckta dokument innehåller "14 Words Never To Use", författade av den republikanske spin doktorn Frank Lutz är kanske den mest spridda ordlistan (se figur 1).

I samband med att partiet gav ut den interna handledningen "En guide till de nya moderaterna" – en kombination av grafisk profil och uppförandekodex – konstruerade man sin egen ordlista (se figur 2) som visar att man använder liknande strategier i sin "förnyelse". Man kan snabbt konstatera att de instruktioner som gavs i ordlistan har efterlevts, och att det gett en effekt som är svårt att bortse från.

Sist på listan hittar man "utanförskap", begreppet som ursprungligen skulle fungera som en ersättning för "segregation" men som relativt snabbt kom att bli det centrala begreppet inte bara för Moderaternas utan hela Alliansen. Begreppsramning som en medveten politisk praktik har om inte tidigare så med de "nya moderaterna" definitivt gjort sitt inträde på den svenska politiska arenan.

Ord som de nya moderaterna använder:	
	
Förbättra	inte förändra
Undersköterska	inte offentliganställd
Det ska löna sig att arbeta	inte sänka ersättningsnivån
Fler människor i arbete	inte tillväxt
De som tjänar minst	inte låginkomsttagare
Mångfald	inte privatisering
Människor får bestämma själva	inte välja själva
Enskilda företag eller enskilda aktörer	inte privata företag
Nya jobb	inte riktiga jobb
Människor som saknar jobb	inte arbetslösa
Människor	inte individer eller medborgare
Utanförskap	inte segregation

Figur 2 Nya Moderaternas "ordlista" Källa: Nya moderaterna: en guide till nya moderaternas utseende. 2006:5

3 Teori

I detta kapitel presenteras de bägge huvudteorierna i uppsatsen: dels Steven Lukes arbete kring makt och hur man kan studera begreppet i olika dimensioner, dels inramningsteorin. För att göra framställningen så lättillgänglig och pedagogisk som möjligt är jag försökt att använda konkreta exempel för att illustrera olika teser och påståenden.

3.1 Maktens tre dimensioner

På 1960- och 1970-talet pågick en debatt inom den amerikanska statsvetenskapen som handlade om makt och maktbegreppet. Vad är makt?, hur utövas makt? och hur kan makt studeras? var några av de frågor som man teoritetiserade och forskade kring. Steven Lukes publicerade boken ”Power: a Radical View” år 1974, ett inlägg i denna debatt som kom att bli inflytelserik. Lukes försöker sammanfatta de tidigare ansatser till att definiera vad makt är och lämnar själv ett bidrag till denna förståelse. Lukes menar att makt kan ses i tre olika dimensioner där den tredje dimensionen är hans eget bidrag till teorin. Jag kommer att använda Lukes kategorisering när det gäller de två första dimensionerna av makt, även om de forskare som tillskrivits denna kategori inte nödvändigtvis håller med om den.

3.1.1 Maktens första dimension – pluralism och beslutsfattande

Debatten inom den amerikanska statsvetenskapen på 1970-talet handlade som sagt om vad makt är och hur den kan studeras, men skrapar man på ytan ser man att debatten på en djupare plan handlade om hur synen på demokratin och det amerikanska styrelseskicket. Frågan om hur demokratisk demokratin egentligen var ligger som en resonansbotten i debatten.

Företrädarna för den så kallade *pluralistiska* synen på makt såg utgick ifrån att maktkoncentration och elitgruppers inflytande i en demokrati inte borde uppfattas som ett problem eftersom olika den ena gruppen makt och strävanden uppvägdes av den andra gruppens makt och strävanden. Den främsta företrädaren för den pluralistiska skolan är Robert A. Dahl som med den numera klassiska studien *Who Governs?* (1961) studerade makt i det lilla samhället New Haven.

Den pluralistiska synen på makt, det som Lukes kallar maktens första dimension, fokuserar på ”konkret, iaktbart handlande” och beslutsfattande, där beslutet inbegriper någon form av iaktbar konflikt (Lukes, 2008:26). Metoden går ut på att kartlägga den eller de aktörer som hade störst framgång i att lägga fram förslag som senare antogs, eller lyckats lägga in veto mot förslag som andra lagt fram. Metoden förutsätter att man hittar nyckelfrågor där det finns två eller flera aktörer som inte är överens och har preferenser som skiljer sig. Dahl skriver att ”A has power over B to the extent

that he can get B to do something that B would not do otherwise” (1957:202-203). Man studerar synliga och öppna konflikter och har ett fokus på direkta och synliga effekter. Vem vann omröstningen? Vem förlorade?

3.1.2 Maktens andra dimension – dagordningen och ickebeslut

Bachrachs och Baratz (1962, 1963) kritiserade Dahl och hans meningsfränders syn på makt eftersom de ansåg den vara alltför snävt definierad. Bachrach och Baratz menar att de direkta handlandet i form av beslutsfattande är en intuitiv och självklar sida av makten men att den är otillräcklig. De menade att det finns maktutövande i frågor som aldrig når stadiet av beslutsfattande. Det kan handla om att en aktör handlar på ett sådant sätt att den begränsar utrymmet för frågan, antingen genom att tränga ut den eller genom att på olika sätt begränsa de möjliga alternativen på så sätt att de är ofarliga för den som innehar makt. Makt innebär alltså också att ha förmåga att förhindra att vissa frågor någonsin når stadiet av beslutsfattande, vad de kallar en ”mobilisering av partiskhet” (Bachrachs & Baratz, 1963:641). Det innebär att vissa typer av frågor ”organiseras in” och andra ”organiseras ut” (Lukes, 2008:29) – en viss typ av värderingar, åsiker eller spelregler premieras på bekostnad av och till gagn för vissa grupper. Att kunna påverka vilka frågor som finns uppe till diskussion är det som brukar kallas *makten över dagordningen*.

Bachrachs och Baratz syn på makt, det Lukes kallar maktens andra dimension, innebär därför med nödvändighet att studiet av beslutsfattande kompletteras med studiet av *ickebeslutsfattande*. Ett ickebeslut innebär ett undertryckande av vad som i annat fall hade varit en utmaning mot beslutsfattarens värderingar eller intressen. Där pluralisterna studerar nyckelfrågor där det finns aktörer med olika preferenser studerar man ur maktens andra dimension också *potentiella frågor*. En potentiell fråga är en fråga som utgör en utmaning mot den befintliga fördelningen av makt och som förhindras att nå stadiet av beslutsfattande. Det stoppas helt enkelt någonstans på vägen. Det kan röra sig om att en aktör avstår att lägga fram ett förslag därför att aktören förutser motpartens reaktion.

Maktens andra dimension tillåter ett bredare spektrum av frågor att studeras eftersom den innefattar öppna såväl som dolda konflikter. Bachrachs och Baratz menar dock att det måste finnas en öppen och iakttagbar konflikt för att kunna hävda att det är en fråga om maktutövning (Baratz, 1963:633).

3.1.3 Maktens tredje dimension – makten över tanken

Med utgångspunkt från maktens två första dimensioner och delvis i polemik på dessa sätt att se på makt presenterar Lukes sitt bidrag i form av en maktens tredje dimension. Lukes menar att för det första att studiet av faktiskt beteende i form av beslutsfattande ger en alltför snäv bild. Alla de mekanismer som gör att potentiella frågor utesluts innan de ens kommit upp på dagordningen kan inte reduceras till exempel på beslut menar Lukes; beslut är en aktiv och medveten handling av individer eller grupper medan undertryckandet av beslut kan genomföras på ett sätt som varken är medveten eller är resultatet av en eller annan individs val (Lukes, 2008:33-34). Att inte välja eller att inte få välja är helt enkelt inget val.

Lukes menar också att makt måste studeras i situationer där det *inte* finns någon faktiskt, iakttagbar

konflikt. En form av maktutövning är när A kan förmå B att göra någonting som han annars inte skulle göra, ”men även genom att influera, forma eller bestämma själva hans önskningar” (Lukes, 2008:35). Lukes fortsätter:

Är i själva verket inte den yttersta formen av maktutövning att förmå en eller flera personer att eftertrakta sådant som man vill att de ska eftertrakta – det vill säga genom att behärska deras idéer eller önskningar?

(Lukes, 2008:35)

Lukes menar alltså att frånvaron av en öppen och artikulerad konflikt inte ska ses som att det råder konsensus. Över huvud taget ifrågasätter han alla analyser som inriktar sig på beteende och problematiserar frågan om öppna missnöjesyttringar: ”[g]enom att anta att frånvaro av missnöjesyttringar är detsamma som äkta samtycke utesluter man redan på definitionsstadiet möjligheten att samtycket är falskt eller manipulerat (Lukes, 2008:36). Lukes använder begreppen *latenta konflikter* för att beskriva en motsättning som aldrig artikuleras mellan de som utövar makt och de som exkluderas. En sådan konflikt bygger inte på aktörernas subjektiva preferenser – vad de säger sig vilja – utan på deras objektiva intressen. I Figur 3 sammanfattar Lukes sin syn på maktens tre dimensioner.

Den endimensionella synen på makt

- Inriktning på
- a. beteende
 - b. beslutsfattande
 - c. (nyckel-)frågor
 - d. iakttagbar (öppen) konflikt
 - e. (subjektiva) intressen, uppfattade som politiska preferenser sådana de visar sig genom politiskt deltagande

Den tvådimensionella synen på makt

(Begränsad) kritik av inriktningen på beteende

- Inriktning på
- a. beslutsfattande och ickebeslutsfattande
 - b. frågor och potentiella frågor
 - c. iakttagbar (öppen eller förtäckt) konflikt
 - d. subjektiva intressen, uppfattade som politiska preferenser eller missnöje

Den tredimensionella synen på makt

Kritik av inriktningen på beteende

- Inriktning på
- a. beslutsfattande och oh kontroll över den politiska dagordningen (inte nödvändigtvis genom beslut)
 - b. frågor och potentiella frågor
 - c. iakttagbar (öppen eller förtäckt) och latent konflikt
 - d. subjektiva och verkliga intressen

Figur 3 Källa: Lukes 2008:37-38

Detta kan illustreras genom att fundera över kvinnans situation i patriarkala samhällen. Föreställa dig ett samhälle där kvinnor är diskriminerade på arbetsmarknaden genom att ha lägre lön och lägre status, där kvinnor är bundna till hem och barn och är utsatta för olika former av kontroll av sina män, fädrar, bröder eller andra män i sin omgivning. Många skulle anse att det i ett sådant samhälle råder ett kvinnoförtryck och att gruppen män utövar någon form av makt över gruppen kvinnor. Livet för kvinnorna i detta samhälle hade kunnat organiseras annorlunda, till exempel att kvinnors arbete

värderas likvärdigt som män, att kvinnor inte är bundna till hem och barn i högre grad än män och inte utsätts för kontroll av män i sin omgivning. Om man frågar kvinnorna i detta samhälle om de är förtryckta och de svarar ”nej”, ska vi då ta dem på orden? Ur maktens första och andra dimension är det problematiskt att studera makt i denna situation: kvinnoförtrycket bärs främst inte upp av formella beslut i nyckelfrågor eller av ickebeslutsfattande i potentiella frågor. Om den aktör som är utsatt för maktutövning inte är medveten om det eller har internaliserat förtrycket som ”naturligt” står man som forskare handfallen eftersom frånvaron av iakttagbara konflikter (öppna eller dolda) i så fall innebär att det råder ett konsensus. Att endast studera aktörers (subjektiva) preferenser innebär att redan på förhand utesluta att möjligheten för ett falskt samtycke.

Ett annat exempel på den tredje dimensionen av makten hittar vi i Sverige på 1970-talet. När de tre borgerliga partierna tog över regeringsmakten 1976 hade Socialdemokraterna suttit i regeringsställning sedan 1930-talet. Vissa av de åtgärder som de olika borgerliga regeringarna genomförde under perioden verkar i backspegeln något märkliga. Till exempel ökade den offentliga sektorns andel av ekonomin och fler personer anställdes inom denna. Det organiserade intresse som borgerligheten representerar har ju alltid förespråkade mindre statlig inblandning i ekonomin, raka motsatsen till vad som faktiskt skedde. Ur maktens första och andra dimension har inget maktutövning ägt rum – ingen har blivit tvingad att göra någonting. Tvärtom – den borgerliga regeringen fattade aktiva beslut och drev en politik som mer eller mindre kan ses som en fortsättning på det socialdemokratiska projektet. Ur maktens tredje dimension skulle man kunna påstå att den mest effektiva formen av maktutövning är den som är osynlig och som får ens fiender eller motståndare att tycka som en själv. De beslut och den politik som borgerligheten drev igenom under perioden gjorde de ju inte mot sin vilja eller mot bättre vetande. Det socialdemokratiska projektet hade dock förändrat förståelsen av samhället och de tolkningsramar som gällde för politiken: man kontrollerade hur problemet definieras, dess orsak och möjliga lösningar. Att kunna påverka hur tolkningsramarna av en fråga eller av hela samhällsdebatten – är inte det en fråga om maktutövning? Samtidigt illustrerar det att maktutövning inte behöver vara medveten och resultat av en beslutssituation då en förflyttning av tolkningsramarna ofta är en effekt av åtgärder som inte syftar direkt på att göra just detta. De enskilda åtgärderna som var en bärande del av folkhemsprojektet – miljonprogrammet, utbyggnad av sjukförsäkring, ATP och så vidare – genomfördes av flera olika skäl, men de fattades inte för att påverka borgerligheten. Ändå blev det effekten. Samma argumentation kan man tillämpa på Socialdemokraternas ekonomiska politik under 1990-talet då man drev igenom åtgärder och budgetregler som är starkt förknippade med en nyliberal agenda. Lukes skriver att

”den yttersta och mest försåtliga formen av maktutövning består i att i större eller mindre utsträckning förebygga missnöjesanledningar genom att forma människors varseblivning, uppfattningsförmåga och preferenser på ett sådant sätt att de accepterar sin roll i den rådande ordningen, därför att de inte kan uppfatta eller föreställa sig något alternativ till den”

(Lukes 2008:36).

Ett sätt att utöva makt i den tredje dimensionen innebär alltså att på olika sätt manipulera, påverka, forma och omforma (begreppen går in i varandra) de kognitiva strukturer människan använder för att tolka och strukturera sin omgivning.

3.2 Inramningsteorin

Inramningsteorin bygger på forskning inom den kognitiva psykologin och några av huvudpoängerna kan illustreras genom ett experiment: Ta en djupt andetag, slappna av och samla all din koncentration. Sätt dig bekvämt i stolen, slut dina ögon och tänk inte på en elefant. Fokusera all din energi på detta; det spelar ingen roll vilka tankar som dyker upp i ditt huvud, så länge du inte tänker på en elefant.

3.2.1 Tänkt inte på en elefant

Gick det inte? Inte så konstigt. Tankeexperimentet som beskrivs ovan är hämtat från lingvistikprofessorn George Lakoff (2004) som brukar använda det på sina studenter. Poängen är att illustrera den kognitiva förståelsen av verkligheten, att vi kan använda vår hjärna till de mest skiftande uppgifterna, men vi kan inte styra över vår hjärna. Varje ord aktiverar en bild, en känsla eller ett nätverk av associationer. Dessa nätverk kan man varken se eller höra men de är avgörande, rent av livsviktiga för oss människor i vårt samspel med omvärlden. Utan ramar att hänga upp ord och begrepp på skulle vi vara tämligen vilsna i en värld där vi ständigt blir översköjda av information.

Ett annat populärt exempel är ölglaset. Är ett glas som är fyllt precis till hälften halvtomt eller halvtomt? Svaret på den frågan går utan att fastställas objektivt eftersom det är en fråga om hur vi uppfattar det. Exempelen kan tyckas triviala men berättar för oss att vilken synvinkel vi har – vilka nätverk som är aktiverade – är avgörande för hur vi agerar i olika situationer (Strömbäck, 2000:216). Om ölglaset är halvtomt eller halvtomt säger oss kanske om vi haft en bra eller dålig kväll, om vi ska beställa in en ny eller börja tänka på refrängen. Vilka nätverk som aktiveras kan också avgöra de mest viktiga beslut, frågor om liv och död, krig eller fred. Under det första Gulfkriget jämfördes Saddam Hussein med Hitler av den amerikanska presidenten Bush d.ä.. Jämförelsen aktiverar genast en rad nätverk: en galen man som man inte kan resonera med; en som kommer att föra världen till ruinens rand. Men framför allt: någon borde ha stoppat honom innan det var för sent. En annan inramning hade aktiverat andra nätverk och därmed manat fram andra lösningar. Föreställ dig att Bush istället hade jämfört det förestående kriget mot Irak med Vietnamkriget. På många sätt hade det varit lika rimligt, det var bara drygt femton år sedan USA hade lämnat detta krig och för många fanns det aktivt i medvetandet. Vietnamliknelsen aktiverar en helt andra nätverk: amerikansk inblanding i nåt som inte angår USA, tiotusentals döda soldater, ett meningslöst krig som inte går att vinna.

Inramningsteorin har sitt ursprung inom sociologin (Goffman 1961) och psykologin (Tversky & Kahneman 1979) och har tillämpats i en rad olika discipliner: media- och kommunikationsvetenskap (Gregory Night 1999, Scheufele 2000, Jerit 2007), ekonomi (Fairhurst 2005), lingvistik (Lakoff 1993, 1995) osv. Inom statsvetenskapen används inramningsteorin till exempel inom forskning kring sociala rörelser (Davey 2009), policyprocesser (Knaggård 2009), folkomröstningar (Hänggli & Kriesi 2010).

Inramningsteorin (*framing theory*) kommer från USA och som med så många andra begrepp blir risker man att förlora någonting genom att översätta det till svenska. Jesper Strömbäck har föreslagit "gestaltningsteori" som översättning för att därigenom betona hur olika aktörer eller me-

dia gestaltar situationer eller problem (2000:216). För att göra saken än mer komplicerad finns en rad besläktade begrepp inom den kognitiva psykologin där teorin har sitt ursprung. Man pratar där om scheman, mentala modeller, mentala representationer, meningsstrukturer osv. (Lundh et al, 1992:46-47). Strömbäcks översättning har fördelen att den fångar upp den "kreativa" dimensionen i begreppet. Tyvärr är det något missvisande då det i alltför hög grad pekar bort från ursprunget i den kognitiva psykologin. Jag använder därför begreppet "inramning" eller "begreppsramning".

3.2.1 Inramning som verklighetsbeskrivning

En av de grundläggande antagandena för inramningsteorin är att varje beskrivning av verkligheten är otillräcklig och ofullständig (Strömbäck, 2000:216). Verkligheten innehåller en oändlig mängd information som vi människor omöjligt kan ta in. Att rama in någonting handlar med andra ord om ett urval av information och betoning av vissa element i förhållande till andra (Entman, 1993:52), där varje inramning är en tolkning som är öppen för subjektivitet (Strömbäck, 2000:216). Samma situation, samma händelseförlopp, olika inramningar. Kommunikationsforskaren Robert M Entman skriver i ett försök att definiera inramning att

[t]o frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, casual interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described"

(1993:52)

Entman ger en inramning fyra egenskaper: Inramningar *definierar problem* – avgör vad olika aktörer gör och vilka effekter det får; den identifierar de krafter som är *problemets orsak*; den tredje egenskapen är att inramningar innehåller någon sorts värderingar, eller lite annorlunda uttryckt, inramningen ger uttryck för *moraliska omdömen*; slutligen föreslår inramningen förslag på *möjliga lösningar*, hur dessa kan rättfärdigas och förutspår det troliga resultatet av dessa (Entman, 1993:52).

En enda mening, eller om inramningen är väldigt skickligt gjord, ett enda ord, kan ge uttryck för samtliga fyra funktioner som inramningen erbjuder. Tänk till exempel på ett ordet *skattetryck* som på ett effektivt sätt illustrerar vårt resonemang: genom att associera skatten med en kraft som trycker ner skattebetalarna som en tung börda får man en tydlig bild om vad som är problemet: skatten själv. Begreppet identifierar tydligt de som ligger bakom problemet, nämligen de som är ansvariga för den tunga skattebördan (politikerna). Det moraliska omdömet om skatten är följdaktligen att det är fel att lägga en börda på någon, eller om bördan redan finns, inte agera för att ta bort den, vilket resulterar i lösningen, att sänka skatten för att minska på trycket.

Det anmärkningsvärda är att de fyra egenskaperna inte är vare sig uppenbara eller tydliga (Strömbäck, 2000:217). Många skulle vid en första anblick sätta ett likhetstecken mellan exempelvis *skattenivå* och *skattetryck* utan att vara medvetna om vad skillnaden i slutändelsen innebär. Shanto Iyengar, en av pionjärerna på området, hävdar med hänvisning till detta faktum att "the concept of framing refers to subtle alterations in the statement or presentation of judgment or choice problems" (Iyengar, 1991:11). "Att rama in en fråga är", med Åsa Knaggårds ord, "ingen oskyldig aktivitet" (2009:79).

Det har gjorts vetenskapliga experiment för att testa inramningsteorin i praktiken. Tversky och Kahneman (1984) presenterade det mest kända exemplet på kraften i en inramning genom att be-

tona vissa fakta och utesluta andra. Experimentet visar tydligt den effekt som inramningen har för försökspersonernas förståelse av problemet och förslag på lösningar, och att inramningen har en liknande effekt på en stor andel av mottagarna av inramningen (Entman 1993:54).

Detta är alltså den ena betydelsen av begreppsramning, inramning av problem. Men inramningsbegreppet rymmer också också den handling där själva problemet ramar in (Knaggård, 2009:79). För att förstå skillnaden kan man göra en analogi till diskursbegreppet som i likhet med framing handlar om någon typ av probleminramning men där det aktiva handlandet och aktörsperspektivet saknas.

4 Kommunikation och påverkan

Hur fungerar då makt och påverkan? I maktens första dimension är till exempel våld det mest uppenbara och mest direkta effekten av maktutövning. I den andra dimensionen kan det vara exkludering av politiska grupper eller en vägran att ta upp vissa frågor till diskussion inom vissa politiska institutioner. Att utöva makt i den tredje dimensionen på ett effektivt sätt förutsätter att påverkan inte är uppenbar: ”makt fungerar [...] som effektivast när den är som minst märkbar” (Lukes, 2008:9). Vi har också sett att makten över tanken verkar genom att forma människors varseblivning, uppfattningsförmåga och preferenser. Metoder för att påverka makten över tanken behöver alltså vara 1) ej uppenbara och 2) syfta till att påverka perceptionen. Svaret på detta är kommunikation – genom olika kommunikativa texter sker en påverkan som går ”under radarn” och som påverkar perceptionen.

Inom media- och kommunikationsfältet har man genomfört flera studier som anknuter till maktens tredje dimension. Man studerar hur människan påverkas av kommunikation som förmedlas genom medierna. Idag förmedlas i princip all påverkan som inte sker på individnivå genom medierna på olika sätt; det är där samhällsdebatten tar form.

Forskningen om mediapåverkan kan därför ge oss en uppfattning om hur kommunikation kan påverka människor i maktens tredje dimension, genom att påverka människors perception på ett ej uppenbart sätt.

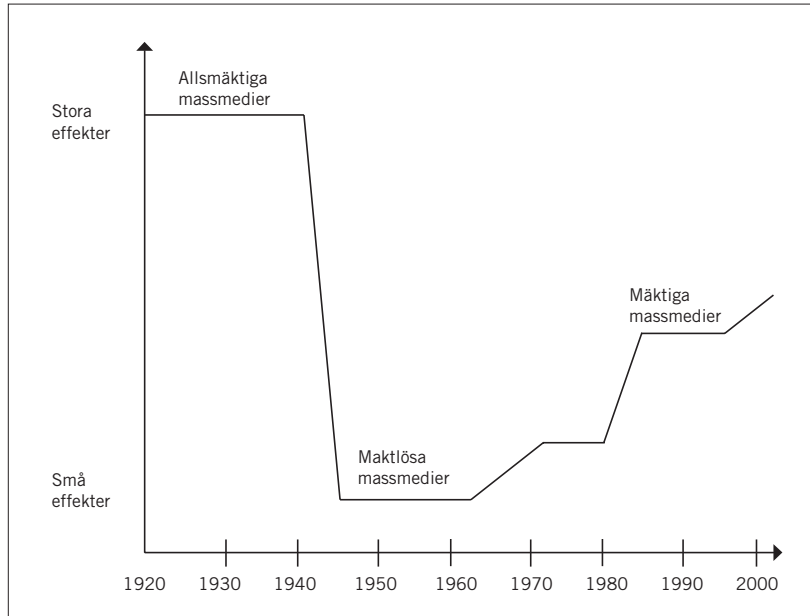
I flera av de studier vi ska titta närmare på nedan behandlas massmedia som en oberoende variabel, vilket innebär att undersökningarna framför allt går ut på att studera vilken effekt massmedierna har på medborgarna. Att studera massmedierna ur ett maktperspektiv innebär ju rimligtvis även att studera inte bara vilken makt massmedierna har över medborgarna, utan också vilka som har makt över massmedierna. Vi kommer att komma in på denna frågeställning i slutet av detta kapitel men vi redan här har med oss hypotesen att kommunikation kan användas som ett verktyg för maktutövning.

4.1 Mediernas makt

Hur kan man då se på mediernas förmåga att påverka, eller lite annorlunda formulerat, frågan om mediernas makt? Inom mediaforskningen undersöker man ofta mediernas makt genom att fråga vilken effekter medierna har (Strömbäck, 2000:59). När man pratar om effekt menar man oftast vilken påverkan medierna har på enskilda människor, för att sedan gå vidare till att undersöka hur detta får effekt på olika sakfrågor.

Att media har någon typ av makt är någonting som många intuitivt tar för självklart – man pratar till exempel om medierna som den ”tredje statsmakten”. Tankar om medierna har makt och i så fall hur mycket, har skiftat genom åren. Mediaprofessorerna Werner J. Severin och James W. Tankard

har formulerat tre metateorier om massmediernas effekter under olika tidsperioder (se figur 4). En metateori är en teori om teorin, en tanke om hur teoribildningen inom ett område ser ut. Severin och Tankard pekar ut tre olika metateorier som har följt på varandra sedan 1920-talet: allsmåttiga massmedier, maktlösa massmedier och mäktiga massmedier (Strömbäck, 2000:60-61).

Figur 4: Metateorier om massmediernas effekt under olika tidsperioder. Källa: Strömbäck, 2000:61

Teorin om allsmåttiga medier växte fram i samband med genomslaget för masskommunikationen i bred skala. Under och efter första världskriget började radiomediet och filmen nå allt bredare kretsar och masskommunikationen i form av krigspropaganda hade genomgått sitt första riktiga test. Utvecklandet av medier som kunde återge röster och bilder var ny och revolutionerande och det fick människor att teoretisera kring mediernas effekt. Den uppfattning som fick störst genomslag var den så kallade injektionsnålsteorin. Idéen bakom teorin var att mediernas innehåll så att säga injiceras in i mottagarna: om medieinnehållet var våldsamt, så skulle människan bli våldsam (Iyengar – Simon, 2000:158)). Denna teori vilade på fyra antaganden: 1) att medieinnehållet kunde likställas med effekt, 2) att denna effekt var lika för alla mottagare, 3) att effektern handlade om förändringar i beteende eller åsikter, och 4) att effekterna skulle följa omedelbart eller direkt (Strömbäck, 2000:64). Teorin var aldrig vetenskapligt förankrat utan snarare en sammanfattning av den gängse uppfattningen och sunt förnuft baserat framför allt på den effektiva krigspropagandan under de nyss avslutade världskriget.

Övergången från teorin om allsmåttiga medier till maktlösa medier skedde under första halvan av 1940-talet. Under denna period genomfördes vetenskapliga studier för att studera och testa de hypoteser som fanns kring mediepåverkan. I samband med USA:s inträde i andra världskriget gjorde den amerikanska armén en serie filmer som handlade om bakgrunden till kriget, om fienden och om varför USA hade ett ansvar att delta i kriget. Syftet med filmerna var bland annat att öka kunskaperna om kriget, att motivera en deltagande och skapa en känsla att USA och dess allierade hade en förmåga att vinna kriget (Strömbäck, 2000:65). Forskaren Carl Hoveland från Yale fick i uppdrag att undersöka hur väl filmerna lyckades med uppdraget. Resultatet var blandat och utifrån teorin om allsmåttiga medier var det en besvikelse. Filmerna hade en viss effekt på att öka kunskaperna

om kriget och påverkade i viss mån tolkningarna om kriget och dess orsaker, samtidigt som de helt saknade effekt på flera andra områden. Slutsatsen var att massmedierna hade vissa effekter, men att det inte fanns något direkt samband med mediainnehållet.

Dessa, och andra, studier bidrog till att det gamla paradigmet om allsmäktiga medier slog över till uppfattningen om de maktlösa medierna. Det nya paradigmet, som stäcker sig från början av 1940-talet till första halvan av 1960-talet, var framför allt en reaktion på de tidigare uppfattningarna om mediernas allsmäktighet. Skiftet skedde alltså inte för att det saknades mediaeffekter, men eftersom det var långt mer begränsade än man tidigare hade trott (McLeod, McLeod, Kosicki, 2009:229). Vad som också framkom var en mer komplex syn på hur man definierade ”effekt”. Om man tidigare hade sett effekt som något direkt och någonting som påverkade människors åsikter och handlande problematiserade man nu dessa antaganden: effekter behöver inte innebära någon förändring (de kan innebära att en förändring inte kommer till stånd); effekter kan ta längre eller kortare tid att bygga upp och deras varaktighet kan vara mer eller mindre omfattande; effekter kan uppstå på olika nivåer i samhället och vara planerade eller oplanerade, ha en aktör eller vara aktörlösa och så vidare. Beroende på hur man kombinerar dessa olika typer av effekter fick man helt enkelt fram olika modeller om mediernas påverkan.

I slutet av 1960-talet tippade vågskålen tillbaka, om än inte hela vägen. En viktig orsak till den återfunna tron på mediernas makt har att göra med televisionens genomslag. Inom ett par år fanns det en TV i nästa varje hem, vilket var betydelsefullt av flera skäl. Dels nådde innehållet i princip alla, dels var innehållet begränsat. I Sverige fanns det exempelvis fram till 1969 bara en TV-kanal som sågs av nästan alla.

4.2 Dagordningsteorin – Agenda-setting

Teorin om mediernas makt över dagordningen är den teori som mer än någon annan definitivt markerar skiftet om synen på medierna – och i förlängningen, kommunikation – från maktlösa till mäktiga. Dagordningsteorin sammanfattas i ett citat av Bernard Cohen när han säger att pressen ”är kanske inte så framgångsrik i att säga till vad människor ska tänka, men är förvånadsvärt framgångsrika i att tala om vad läsarna ska tänka om” (citerad i McCombs & Shaw, 1972:177, min översättning).

Som tidigare noterat innebär det en förändring i hur man undersöker mediaeffekter; ”[i]stället för att undersöka och söka efter kortsiktiga effekter på åsikter, röstande eller handlande som en följd av mediakonsumtion, började man bland annat intressera sig för mer långsiktiga effekter på människors kognitiva uppfattningar” (Strömbäck, 2000:145).

Dagordningsteorin presenterades av de amerikanerna Maxwell McCombs och Donald Shaw i den mycket inflytelserika artikeln *The Agenda-Setting Function of the Mass Media* (1972). Forskarna prövade vilket inflytande massmedia hade på det lilla samhället Chapel Hill i North Carolina, under presidentvalet 1968. Man valde ut 100 väljare som ännu inte hade bestämt sig vem man skulle lägga sin röst på och intervjuade dessa strax före valdagen. Syftet var att jämföra vad väljarna angav var valets viktigaste frågor med vilka frågor som lyftes fram i den lokala pressen. Resultatet av undersökningen var entydligt: det fanns ett nästan perfekt samband mellan de frågor media upp-

märksammade och vilka frågor som väljarna ansåg vara viktiga (McComb & Shaw, 1972:184). Det kausala sambandet dem emellan prövades i en uppföljande studie i presidentvalet fyra år senare där man undersökte en grupp väljare under en längre period. Resultatet bekräftade att det är ett kausalt förhållande där massmedia utövar makt, inte över vad människor ska tänka, men väl vad de ska tänka om. Maxwell McCombs sammanfattar dagordningsteorin när han skriver att "[i]dén om påverkan från massmediernas dagordningsfunktion [...] specificerar ett positivt – ja, kausalt – samband mellan tyngdpunkten i masskommunikationen och vad medlemmar av publiken kommer att uppfatta som viktigt" (McCombs, citerad i Strömbäck, 2000:150, min översättning). Mediernas dagordning kommer alltså först.

Studiernas resultat har varit viktiga och inflytelserika men det behöver problematiseras. Ingen kommunikation sker i ett vakuum, utan tvärtom alltid i en kontext; hänsyn måste tas till konkurrerande dagordningar och påverkanskanaler (t.ex. partiernas kontakt med sina medlemmar och sympatisörer), verkliga händelser innebär ändrade förutsättningar, mediers olika genomslagskraft, och så vidare.

4.3 Problemformuleringsprivilegiet – dagordningsteorins andra nivå

Dagordningsteorin går alltså ut på att media inte har makt över vad vi tänker, men däremot vad vi tänker om. Den fortsatta forskningen inom området – och nu rör vi oss i forskningsfronten – visar dock att detta inte är tillräckligt. McCombs, Shah och Weaver (1997) myntade begreppet dagordningsteorins andra nivå (*the second level of agenda-setting*). Dagordningsteorins andra nivå kan sägas ta ytterligare ett steg tillbaka i riktningen mot medierna som kraftfulla, om inte allsmäktiga. Teorin går ut på att medierna inte bara har makt över vad vi ska tänka om, utan faktiskt också en makt över vad vi tänker.

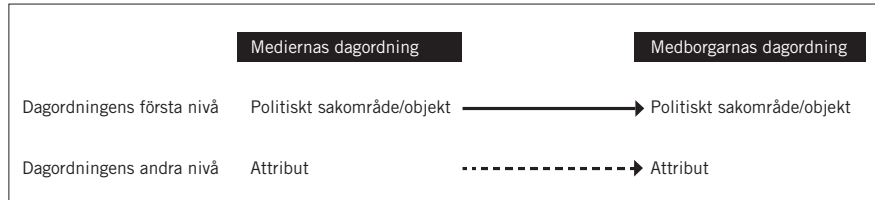
För att beskriva detta använder man begreppet *attribut*, som i vardagligt tal betyder "utmärkande egenskap eller tillhörighet". Inom den kognitiva psykologin finns den så kallade attributionsteorin som handlar om "de föreställningar vi utvecklar om orsakerna till händelser, reaktioner, beteenden, handlingar, osv. Att fråga efter hur en person attributerar en viss händelse innebär alltså i detta sammanhang att fråga efter hur han eller hon uppfattar orsakerna till den" (Lundh, 1992:191). Maxwell McCombs skriver att

[t]he transmission of *object salience*, the traditional focus of agenda setting, is the first level of agenda setting. The transmission of *attribute salience*, both among the mass media and from the media to the public, is the second level.

(citerad i Strömbäck, 2000:202-203, min kurs.)

Att förmedla vilka attribut som framträdande innebär alltså att makten att påverka hur ett problem ska uppfattas. På svenska finner man en analogi i begreppet problemformuleringsprivilegiet, som beskriver hur en politisk aktör har rätten eller makten att definiera inte bara vilka problem som finns

på dagordningen men också vari ett problem består och därmed också vilka lösningar som är möjliga eller naturliga (Strömbäck, 2000:200-201) Figur 5 illustrerar skillnaden mellan dagordningsteorins första och andra nivå.

Figur 5: Dagordningsteorins första och andra nivå. Källa: Strömbäck, 2000:203

Studier har gjorts för att pröva dagordningsteorins andra nivå. I samband med 1995 års val i Spanien studerade en grupp forskare (Lopez-Escobar et al., 1998) hur media respektive medborgarna beskrev eller värderade kandidaterna – hur man attributerade dem – både i substansiella (åsikter, personlighet och så vidare) och affektiva (positiva, negativa eller neutrala värdeomdömen) termer. Resultaten visade att fanns ett samband mellan mediernas och medborgarnas problemformulering, eller annorlunda uttryckt, mediernas inramning påverkade medborgarnas åsikter. Starkast var sambandet mellan hur media i affektiva termer beskrev kandidaterna och hur medborgarna gjorde detsamma.

Den andra undersökning som genomfördes vid samma val och av samma forskare undersökte sambandet mellan olika medier på dagordningen båda nivåer. Resultatet av denna studie är mycket intressanta; de visade att det på dagordningens första nivå var tidningarna som satte dagordningen för tevenyhetererna, det vill säga att tidningarna hade makten att avgöra vilka frågor man senare rapporterade om i tevenyhetererna. På dagordningens andra nivå, i hur medierna beskrev kandidaterna i substansiella termer, visade det sig att den starkaste påverkan på medierna kom ifrån de tidningsannonser som kandidaterna själva hade utformat och betalat för. När de gällde de affektiva attributen kunde inget entydigt samband påvisas. Förutom studierna i den spanska valet 1995 har dagordningsteorintestats i samband med borgmästarvalet i Taipei 1994 och i samband med de allmänna valen i Japan 1993, och både dessa studier gav ett visst stöd åt dagordningsteorins båda nivåer.

Forskningen kring mediaeffekter på dagordningens båda nivåer är intressant av flera skäl. Studierna visar för det första att medierna påverkar vilka problem som publiken anser viktiga, de avgör vilka frågor som hamnar på dagordningen. Tanken om makten över dagordningen hittar vi också i maktens andra dimension och det finns flera paralleller dem emellan, men också skillnader.

5 Kognitiva effekter

Vi har hittills talat om kognitiva effekter, om att påverka människors perception, varseblivning och uppfattningar utan att gå närmare in på detta. I detta avsnitt kommer vi att gå igenom av som menas med kognitiva effekter och vad perception är för något.

5.1 Perception

För att förstå hur vår förståelse av vår omgivning och om oss själva kan förändras behöver vi förstå hur vi människor tar in, bearbetar och tolkar information. Den kognitiva psykologin försöker ge svar på hur så kallade informationsprocesser fungerar, dvs ”vårt sätt att inhämta, bearbeta och använda information om världen” (Lundh, 1992:7).

I sin tillvaro kommer människan ständigt i kontakt med en ständigt flöde av sinnesintryck, från det ögonblick vi vaknar på morgonen tills det vi går och lägger oss. Att ta in information från omvärlden kallas perception och det är en process som har en central roll i våra liv – om vi inte skulle kunna ta in information om omvärlden skulle vi heller inte kunna ha några kunskaper om den (Lundh, 1992:35).

På det mest grundläggande planet handlar perception om en samverkans mellan 1) någon form av yttre stimulus-information från omgivningen och 2) olika slags strukturer hos människan som gör det möjligt att ta upp denna information (Lundh, 1992:35); ett skrik (1) registreras av våra hörselorgan (2) till exempel. Till de strukturer som används för att ta upp information hör först och främst våra olika sinnesorgan: ögon, öron osv. Sinnesorganen sätter gränserna för hur mycket och vilken typ av information vi kan ta upp, det utgör någon sort yttre gräns. Men som vi tidigare beskrivit i samband med cafébesöket kan individer med exakt samma slags sinnesorgan som upplever en exakt likadan situation ta in en annan information och tolka situationen på ett annat sätt. Vad som skiljer dem åt är deras inre, kognitiva strukturer som avgör var de lägger sin uppmärksamhet och hur de tolkar situationen (Lundh, 1992:35).

Den dominerande teorin inom minnespsykologin är den så kallade associationistiska teorin som i korthet innebär att vårt minne utgörs av nätverk av associationer (Lundh, 1993:96). När vi människor hör begrepp aktiveras genast ett nätverk av associationer som kan bestå av bilder, känslor, tankar och andra typer av kunskap. Som vi såg i experimentet med elefanten så framkallas dessa associationer vare sig vill det eller inte. Ordet elefant väcker associationer och framkallar bilder av till exempel en snabel, stora öron, vita betar, skrovlig hud osv osv. Ganska självklart egentligen, men varför är de just dessa ord, tankar och bilder som kommer upp?

Vi vet alltså att 1) vårt tänkande organiseras i associationsnätverk 2) vi kan inte styra över vissa tankar, eller annorlunda uttryckt, vi kan inte hindra oss själva från att tänka vissa tankar. Vi har

sett hur detta fungerar när det gäller ordet ”elefant” vilket är tämligen harmlöst. Men låt oss göra om experimentet och istället välja något av följande ord: *folkhemmet, entreprenör, slutgiltig lösning, bidragsberoende, terrorist*. Samma sak händer här, när vi läser orden får vi upp associationer i vår hjärna och om begreppet är tillräckligt etablerat kommer denna process att inträffa automatiskt.

Shiffrin och Schneider är två forskare som har utvecklat teorier kring detta. Om all mental aktivitet är att betrakta som informationsprocesser kan vi göra åtskillnad på å ena sidan de som sker automatiskt, utan medveten uppmärksamhet och å andra sidan de som, åtminstone delvis, sker med en medveten uppmärksamhet. De förra kallas automatiska processer och de senare kontrollerade processer (Groome, 2006:41). Från början är i princip alla informationsprocesser kontrollerade för att efter hand, ju mer erfarenhet och vana vi får, förflyttas till de automatiska. Bilkörning och språkförståelse är exempel på automatiska processer, medan den första övningskörningen eller den första språklektionen garanterat var en kontrollerad process.

Hur kan vi då dela uppmärksamheten mellan automatiska och kontrollerade informationsprocesser? Många kan utan problem hålla igång ett normalt samtal samtidigt som de kör den vanliga vägen hem från jobbet, men om vi tar en ny väg hem samtidigt som vi försöker ge komplicerade instruktioner till någon börjar vi antagligen känna av våra begränsningar. Experiment har visat att vi kan genomföra flera automatiska processer parallellt med varandra eller parallellt med en kontrollerad process, men att flera kontrollerade informationsprocesser endast kan genomföras en åt gången (Lundh, 1992:42). De automatiska informationsprocesserna organiserar en stor del av vår vardagliga förståelse av vår omvärld i olika scheman.

5.2 Schemateorier

Kärt barn har många namn och det har utvecklats många olika begrepp för att beskriva de kognitiva strukturerna som beskriver stereotypa situationer: vissa talar om dem som ett slags *scheman* (Barlett, 1932; Piaget, 1967; Beck, 1976; Neisser, 1976) andra talar om *mentala modeller* (Craik, 1943; Bowdly, 1969; Johnson-Laird, 1983), *mentala representationer* (Fodor, 1975; Pylyshyn, 1985), *personliga begrepp* eller *personliga konstruktioner* (Kelly, 1955), *mentala koder* (Paivio, 1971) eller *meningsstrukturer* (Lundh, 1983) (samtliga referenser från Lundh, 1992:46-47). Begreppen står ofta inte i motsättning till varandra utan betonar snarare olika aspekter av de kognitiva strukturernas natur (Lundh, 1992:47). En gemensam grundsats inom alla teorier om informationsbearbetning är att de bygger på ”inre representationer av yttrevärlden vilka kan manipuleras så att det kognitiva systemet kan dra slutsatser om sin omgivning” (Groome, 2006:412). Dessa inre representationer brukar beskrivas i termer av schemateorier. Man kan betrakta scheman som mentala modeller av verkligheten. Genom att befinna oss i situationer eller miljöer får vi erfarenhet av olika situationer och utifrån denna erfarenhet bygger vi upp scheman. Det finns framför allt fyra olika typer av scheman: personscheman, rollscheman, händelsescheman och jagscheman. I personscheman organiseras vår kunskap om personer och deras personlighet, hur människor beter sig och om människans psykologi. Rollscheman organiserar de förväntningar vi har på människor i deras olika roller. Händelsescheman organiserar vår kunskap om olika händelser och i vilken ordning saker och ting förväntas hända. Våra jagscheman organiserar kunskapen och bilden om och själva, vår självbild helt enkelt.

Scheman uppdateras ständigt allteftersom vi gör nya erfarenheter och får ny information inordnas dessa i de existerande strukturerna. Scheman är alltså det sätt som vi använder vår erfarenhet för att göra livet enklare för oss. Utan våra kognitiva scheman skulle många situationer vara väldigt problematiska för oss och skulle ta mycket tid att reda ut – något som vi kan se hos personer som av olika anledningar saknar eller har skadat dessa strukturer (autistiska personer till exempel). Så länge våra scheman är i överensstämmelse med verkligheten kan vi hantera situationer med hjälp av de automatiska informationsprocesserna – vi behöver inte ägna dem någon medveten uppmärksamhet (Lundh, 1992: 47). Det är först när en diskrepans inträffar som vi blir medvetna på det och vi tvingas använda vår uppmärksamhet. Vi rör oss vanligtvis tämligen oreflekterat mellan rummen i vårt hem efter som vi har en mental modell av hur det ser ut. Om någon däremot har placerat en ny möbel i ett av rummen aktiveras genast vår medvetna uppmärksamhet och vi går från att orientera via den automatiska informationsprocessen till den kontrollerade. En process för att utplåna diskrepansen mellan verkligheten och schemat sätts genast igång och mycket riktigt, efter några dagar har vi internaliserat den nya möbeln i vårt schema och kan återgå till den automatiska informationshanteringen (exempel från Lundh, 1992:48).

På samma sätt rör vi oss i vårt (mentala) politiska landskap där invanda begrepp finns lokaliserade i de automatiska informationsprocesserna medan nya och okända när de dyker upp hamnar i de kontrollerade.

5.3 Inramning och kognitiva effekter

Dietram A. Scheufele (2000) är en forskare inom kommunikationsfältet som har tagit fram en modell för att studera kommunikation och påverkan i form av inramning. Hans modell går ut på att inramning vanligtvis studeras utifrån en av tre olika processer: *frame building*, *frame setting* och *individual-level "consequences" of framing*. Scheufele menar inte bara att man måste skilja på de tre olika analysnivåerna utan att de olika nivåerna också undersökas måste studeras som antingen beroende och oberoende variabler (Scheufele, 2000:306).

Frame building betecknar den process där olika intressegrupper på olika sätt påverkar medias inramning. Scheufele lyfter fram minst fem sätt som påverkar hur journalister ramar in en fråga: sociala normer och värderingar, organisatoriska påtryckningar och begränsningar, intressegruppers påtryckningar, journalistiska rutiner och journalisters politiska uppfattning (Scheufele, 2000:307).

Frame setting är ett sätt att studera samband och påverkan mellan medias inramningar och publikens sätt att tolka och uppfatta information. Konsekvenserna av inramning på individnivå slutligen är ett sätt att studera hur inramningar som finns hos publiken påverkar de kognitiva strukturerna på hos enskilda individer.

Modellen är intressant eftersom den tillåter oss att följa en inramning från makro- till mikro-nivå och möjliggör därmed en möjlighet att studera de kognitiva effekterna av maktutövning som Lukes diskuterar. Studier av maktens tredje dimension rör sig av nödvändighet på en hög abstraktionsnivå och tenderar att landa i en analys som betonar de strukturalistiska förklaringsmodellerna. Ett liknande förhållningssätt kan man observera inom mediaforskningen där "massmedia" ges en självständig status; i McCombs och Shaws studie (1972) om dagordningsteorin finner vi till exempel

att mediamramningen studeras som en oberoende variabel och när den studeras som en beroende variabel är det som en effekt av publikens inramningar. Inramning som en praktik inom den politiska kommunikationen å andra sidan har en slagsida åt andra hållet; det är en process med ett starkt aktörsfokus – man vet vem man ska skicka räkningen till. Fördelen med Scheufeles modell hittar man in de båda ändarna – dels att den inkluderar studiet som av mediamramningarna som en beroende variabel, och dels att den inkluderar de kognitiva effekterna på individnivå.

6 Makt, inramningar och kognitiva effekter

Nyspråk hade till uppgift inte bara att vara ett uttrycksmedel för de över hela världen spridda tankegångar som passade engsocs anhängare utan även att omöjliggöra alla andra tankesätt. Avsikten var att sedan nyspråk definitivt definitivt hade accepterats och gammelspråk glömts bort, skulle en irrlärlig tanke [...] bokstavligen bli otänkbar, åtminstone i den mån tanken beror på ord.

1984 av George Orwell (1963:228)

Syftet med denna uppsats är att utveckla teorin om makt och påverkan. Lukes teser om makten över tanken är mycket övertygande – att se makt genom i den tredje dimensionens glasögon ökar förståelsen av makt utöver det uppenbara; utrustade med teorin har vi en möjlighet att tränga djupare än det direkta beslutet och den öppna konflikten. Lukes pekar på kognitiva effekter och menar att den största makten är att påverka människors idéer och önskningar. Han rör sig på en hög abstraktionsnivå som gör det möjligt att studera fenomen som har en stor utsträckning i tid och rum. Det som Lukes teori saknar är skärpan; ju längre ner i abstraktionstrappan man kommer, desto vagare blir konturerna. Han teoretiserar kring kognitiva effekter, förändringar i medvetande och samhällsklimat utan att egentligen precisera.

Å andra sidan inramningsteorin som är ett försök att förstå ett fenomen som på en och samma gång är vardagligt och högt invecklat. Inramningsteorin tar vid där Lukes maktteori slutar, det är en teori som förklarar vad kognitiva effekter är och hur dessa påverkar människan. Att rama in frågor är även en praktik där frågor sätts i en önskvärd kontext. I denna uppsats har jag visat på några exempel där politiska aktörer på ett mycket framgångsrikt sätt har använt begreppsramning. Vad som ofta saknas i inramningsteorin är en tanke på makt. I vilket fält rör sig såväl teori som praktik? Hur kan man studera begreppsramning ur ett maktperspektiv?

6.1 Inte bara ord

Att påverka människors verklighetsuppfattning innebär att använda språket. Tankar och idéer å ena sidan och språket å den andra är oupplösligt förbundna. Filosofen Slavoj Žižek menar att “[w]ords are never ‘only words’; they matter because they define the contours of what we can do“ (2009:109) Att formulera en tanke är att klä den i ord, och “[a]tt förvärva nya begrepp innebär att bli förmögen att tänka nya tankar” (Lundh, 1992:78). Detta gäller även åt andra hållet – att inte vara i besittning av vissa begrepp förhindrar eller försvårar förmågan att tänka vissa tankar. Orwellcitats i början av kapitlet är ett skönlitterärt exempel på hur språket hänger ihop med tankar och idéer; den totalitära regimen som härskar i 1984 har tagit språket i besittning för att därigenom kunna styra sina under-

såtar – de förbjuder vissa ord för att göra människor oförmögna att föreställa sig något alternativ. Det ska inte bara vara omöjligt att göra motstånd, det ska också vara omöjligt att tänka motstånd.

Erfarenheter från totalitär samhällen i historien såväl som i nutid visar att cencur och andra typ av liknande förbud är ineffektiva. Bara själva det faktum att människor är medvetna om cencuren är i sig en begränsning, eller som Lukes uttrycker det, ”makt fungerar [...] som effektivast när den är som minst märkbar” (2008:9).

Att förbjuda vissa ord är möjligt endast i starkt totalitära samhällen och knappt ens där. Ett mer effektivt sätt att påverka människors tankar och idéer är att förändra eller omforma redan existerande ord eller begrepp, att kombinera ord eller att skapa helt nya begrepp. Dessa försök kan ta mer eller mindre raffinerade former.

Två glidande skalor eller motsatta tendenser spelar mot varandra: 1) dels det paradoxal faktum att människan har förmåga till rationellt tänkande och beslutsfattande och på en och samma gång är öppen för påverkan och manipulation, och 2) dels att kognitiv påverkan spelar i ett spektrum som rör sig från oetisk agerande som gränsar till tankekontroll (till exempel gömda budskap i filmer) i den ena extreman till den typen av påverkan som är vardaglig och kanske till och med önskvärd (en fångslande retorik eller en skicklig presentation). Westen (2007:59) anmärker med anledning av detta ju längre ifrån extreman vi rör oss, “the harder it is to distinguish appeals that are unethical from those that are simply effective” .

6.2 Makt och moral

Just den moraliska dimensionen kring makt och påverkan aktualiserades nyligen i den så kallade Primegateskandalen, där flera profilerade socialdemokrater anställda på PR-byrån Prime utfört påverkansarbete inom socialdemokratien på uppdrag av Svenskt Näringsliv. Primegate handlade inte primärt om inramning men det rör sig inom samma sfärer och anknyter till en diskussion som är näraliggande. Faktum är att en fri marknad förutsätter en fri konkurrens och detta i sin tur innebär att olika varumärken tävlar om konsumenternas gunst. Vad är det som gör att du föredrar Coca Cola framför Pepsi? Eller en tröja med Nikes swoochlogga tryckt över bröstet framför en likadan med Adidas tre ränder? Reklam eller marknadsförning är i grund och botten försök att ändra konsumentens uppfattning om produkten ifråga. Vi tänker kanske inte på det men vi utsätts ständigt för olika typer av manipulation, försök att forma och förändra våra önsknings och idéer. Man skulle kunna hävda att denna typ av påverkan är så vanlig att den inte ses som konstig eller som någon typ av manipulation, tvärtom betraktas ofta reklam och marknadsförning som en nödvändigt och önskvärd. Om man däremot överför samma resonemang på den politiska sfären skulle antagligen många känna ett visst obehag, om det var Socialdemokraterna och Moderaterna som marknadsfördes på samma sätt som Coca-Cola och Pepsi. Hos många av oss finns det en föreställning, eller kanske snarare en önskan, om att politiken representerar någonting mer och högre än en simpel varutransaktion: politiken som förverkligandet av den mänskliga viljan, materialiserandet av det rätta och goda.

Metoderna må skilja sig åt, men målet är detsamma vare sig det är läskedrycker eller utanförskap som saluförs: den effektivaste marknadsförningen genomförs genom att konsumenten/medborgarens kognitiva strukturer ”anpassas” för att passa uppdragsgivarens syfte. Å andra sidan finns det

ingen möjlighet att gå tillbaka i tiden. Politiken utgörs av konflikter och motsättningar och det är alltid motståndarens arsenal som avgör metoderna; man kan inte rusta sig med pilbåge om fienden kommer med gevär. Den intressanta frågan är väl då snarare vilka aktörer som har möjlighet att använda begreppsramning. Jag har lyft upp "nya moderaternas" arbete med utanförskapsbegreppet som varit mycket framgångsrikt. Men samtidigt är det värt att påpeka att begreppsramning är en mycket sofistikerad verksamhet. Om Moderaterna har haft en stor framgång med metoden har Socialdemokraterna haft det tuffare på senare år. Försöket att etablera parollen om "Möjligheternas land" inför valet 2010 föll platt till marken. Varför vissa inramningar fungerar och andra inte går såklart inte att fastställa på förhand, det måste bli föremål för konkreta analyser.

6.3 Vidare forskning

Det finns ett flertal områden där en empirisk inriktade forskningsprojekt utifrån de teoretiska anstanserna som presenterats i denna uppsats hade varit angelägna. Det politiska livet har om inte idag så inom en snar framtid blivit såpass raffinerat att varje större politikområde kommer att vara föremål för begreppsramning. I denna uppsats har jag tagit upp begreppet "utanförskap" som under en kort tid gjort ett stort avtryck i den svenska debatten. Sverigedemokraternas inträde i riksdagen är historiskt av flera skäl, inte minst ur det perspektiv som denna studie tar upp. Sverigedemokraterna har på ett mycket skickligt sätt använt sig att begreppet "politiskt korrekt", en inramning som uppfyller alla Entmans kriterier.

En empirisk studie kan börja antingen bakvägen eller "framvägen": i det första fallet utgå från en dokument ("ordlistor"), det vill säga färdiga inramning och undersöka dess eventuella effekter. Det finns vissa som har läckt (t.ex. Lutz 2009, om Israel/Palestinakonflikten) och andra som är offentliga (t.ex. Westin 2008, om inramningar av amerikanska progressiva kärnvärden). Att arbeta "framvägen" innebär att exempelvis utgå från Scheufeles analysmodell som presenterades i kapitel 5 och utgå från ett empiriskt material och därifrån kartlägga olika inramningar.

7 Referenser

- Aftonbladet 2008-07-09 *Alliansfolk lunchade med Bush valstrateg*
- Bachrach, Peter & Baratz, Morton S., 1962. "Two Faces of Power", s. 947-952 i *The American Political Science Review*, Volume 56, nr 4
- Bachrach, Peter & Baratz, Morton S., 1963, "Decisions and Nondecisions: An Analytical Framework", s. 632-642 i *The American Political Science Review*, Vol. 57, Nr. 3
- Boréus, Kristina, 1994. *Högervåg : nyliberalismen och kampen om språket i svensk debatt 1969-1989*. Stockholm: Tiden
- Dahl, Robert A., 1957. "The Concept of Power" s. 201-215, *Behavioral Science*, 2:3.
- Dahl, Robert A., 1961. *Who Governs?: Democracy and Power in an American City*, New Haven: Yale University Press
- Davey, Lynn, 2009. "From research to practice: Communications for social change", *New Directions for Youth Development* nr 124 s. 83-90
- Entman, Robert M, 1993. "Towards a Clarification of a Fractured Paradigm", s. 51-58, *Journal of Communication*, 43(3).
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena. 2007. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby : Nordstedts Juridik AV
- Fairclough, Norman, 2000. *New Labour, New Language?* New York: Routledge
- Fairhurst, Gail, T., 2005, "Reframing the Art of Framing: Problems and Prospects for Leadership", *Leadership* nr 1 s. 165-185.
- Forstorp, Per-Anders & Palmer, Brian, 2006. *George W Reinfeldt*. Stockholm: Karneval Förlag
- Goffman, Erving, 1986. *Frame Analysis : an Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press
- Gregory Night, Myra, 1999. "Getting Past the Impasse: Framing as a Tool for Public Relations", s. 381-398 i *Public Relations Review*, vol 25 nr 3.
- Groome, David, 2010. *Kognitiv psykologi – processer och störningar*. Lund: Studentlitteratur
- Hall, Stuart, 1979. "The Great Moving Right Show" s. 14-20 *Marxism Today* January 1979
- Hall, Stuart, 1985. "Authoritarian Populism: A Reply to Jessop et al", *New Left Review*, No 151: 115-124.
- Hallahan, Kirk, 1999. "Seven Models of Framing: Implications for Public Relations", i *Journal of Public Relations Research* 11(3) s. 205-242
- Hänggli, Regula & Kriesi, Hanspeter, 2010. "Political Framing Strategies and Their Impact on Media Framing in a Swiss Direct-Democratic Campaign", *Political Communication*, 27: 2, s. 141-157
- Iyengar, Shanto, 1991. *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago: University Press Chicago
- Iyengar, Shanto & Simon, Adam F., 2000. "New Perspectives and Evidence on Political Communication and Campaign Effects", *Annual Review of Psychology* vol 51 nr 1 s. 149-169

- Jerit, Jennifer, 2007. "Issue Framing and Engagement: Rhetorical Strategy in Public Policy Debates", s. 1-24 i *Political Behavior* nr 30
- Jessop, Bob, Kevin Bonnett, Simon Bromley, and Tom Ling (1984) "Authoritarian Populism, Two Nations, and Thatcherism", *New Left Review*, No 147: 32-60.
- Knaggård, Åsa, 2009. *Vetenskaplig osäkerhet i policyprocessen – en studie av svensk klimatpolitik*. Lund: Lunds universitet
- Koch, Stefan, 1999. *Höger om! En svensk historia: 1968-98*. Stockholm: Ordfront
- Lakoff, George, 1993. "The Contemporary Theory of Metaphor I Metaphor and Thought" s. 202-251 i Ortony, Andrew (red.) *Metaphor and Thought*. Melbourne: Cambridge University Press.
- Lakoff, George, 1995. "Metaphor, Morality, and Politics, or, Why the Conservatives Have Left Liberals in the Dust", *Social Research* summer 1995.
- Lakoff, George, 2004. *Don't Think of an Elephant: Know Your Values and Frame the Debate*. White River Junction, VT: Chelsea Green Publishing
- Lopez-Escobar, Esteban, Llamas, Juan Pablo, McCombs, Maxwell & Rey Lennon, Federico, 1998. "Two Levels of Agenda Setting Among Advertisement and News in the 1995 Spanish Elections", *Political Communication*, vol 15, nr 2.
- Lundh, Lars Gunnar – Montgomery, Henry – Waern, Yvonne, 1992. *Kognitiv Psykologi*. Lund: Studentlitteratur
- Lukes, Steven, 2008. *Maktens ansikten*. Göteborg: Daidalos
- Lutz, Frank, 2005. *14 Words Never to Use*. The Lutz Research Company.
- Lutz, Frank, 2009. *Global Language Dictionary*. The Israel Project, <http://www.docstoc.com/docs/8303274/The-Israel-Projects-2009-Global-Language-Dictionary>
- Marx, Karl, 2003. "Tesar om Feuerbach" s. 116-120 i Sven-Erik – Linnell, Björn (red). *Karl Marx – texter i urval*. Stockholm: Ordfront
- McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L., 1972, "The Agenda Setting Function of Mass Media", *The Public Opinion Quarterly*, Vol 36 Nr 2 s 176-187
- McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L. & Weaver, David (red), 1997. *Communication And Democracy Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda-setting Theory*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- McLeod, Douglas M. – McLeod, Jack M. – Kosicki, Gerald M., 2009. "Political Communication Effects", s. 228-251 i Bryant, Jenny & Beth Oliver, Mary (red.) *Media Effects – Advances in Theory and Research* (3rd ed.). New York: Routledge
- Muntz, Diana C & Martin, Paul S, 2001. "Facilitating Communication Across the Lines of Political Difference: The Role of the Mass Media", *American Political Science Review*, Vol 95 nr.1
- Nairn, Tom, 1997. *Faces of Nationalism: Janus Revisited*. London: Verso
- Nya moderaterna: en guide till nya moderaternas utseende*. 2006. Hämtad från <http://www.moderatv.se/wordpress/wp-content/uploads/grafisk-profil.pdf>
- Orwell, George, 1963. *1984*. Stockholm: Bokförlaget Aldus/Bonniers
- Rove.com, Karl Roves biografi <http://www.rove.com/bio>. Hämtad 2010-12-14
- Scheufele, Dietram A, 1999. "Framing as a Theory of Media Effect", *Journal of Communication* 49(1) s. 103-122
- Scheufele, Dietram A, 2000. "Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communications", *Mass Communications & Society*, Vol 3(283) 297-316

- Snow, D. A., & Benford, R. D., 1988. "Ideology, frame resonance, and participant mobilization", s. 197–217 i *International Social Movement Research*, 1.
- Strömbäck, Jesper, 2000. *Makt och medier: Samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. Lund: Studentlitteratur
- Timbro, *Karl Rove gästar Almedalen* 2008. http://www.timbro.se/innehall/?content_id=7579
Publicerad 2008-06-12. Hämtad 2010-12-14
- Tuckman, Allan, 1989. "Thatcherism", *Sociology* vol 23 nr 3 s. 443-446
- Tversky, Amos and Kahneman, Daniel (1979). "Prospect theory: An analysis of decision under risk", *Econometrica*, 47(2), 263–291.
- Washington Post 2007-12-07 *For Swedes, a Lesson in US Politics*
- Westen, Drew, 2007. *The Political Brain : the Role of Emotions in Deciding the Fate of the Nation*. New York: Public Affairs
- Westen, Drew, 2008. *Message Handbook for Progressives from Left to Center*. http://afv.3cdn.net/6aa05fa8b9249f3364_0im6b9k8u.pdf
- Zinn, Howard, 2010. *Man kan inte vara neutral på ett tåg i rörelse*. Stockholm: Karneval förlag
- Žižek, Slavoj, 2009. *First As Tragedy, Then As Farce*, London: Vers